

ARTICULUS III.

Utrum huiusmodi defectus susceperit, vel contraxerit.

I. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod huiusmodi defectus contraxerit. Illud enim proprie contrahitur quod cum alio trahitur. Sed ipse hos defectus cum natura traxit. Ergo eos contraxit.

2. Præterea. Id quod ex ratione originis habetur, proprie contrahitur. Sed ex ratione suæ originis Christus habuit hos defectus: quia ex ratione suæ originis matri similis est natus, quæ his defectibus subiacuit. Ergo ipse istos defectus contraxit.

3. Præterea. Illud cum natura contrahitur quod ex principiis naturæ causatur. Sed huiusmodi defectus, ut fames, sitis, & huiusmodi, ex principiis naturæ causantur; quia ex actibus contrariorum in invicem, ex quibus homo naturaliter constat. Ergo hos defectus contraxit.

4. Præterea. Verbum contrahendi, secundum quod hic loquimur, videtur translationem importare. Sed Christus habuit huiusmodi defectus per translationem corporis ex corpore, non ex conditione animæ. Ergo Christus hos defectus contraxit.

5. Præterea. Sicut culpa originalis contrahitur à patre, ita istæ pœnalitates contrahuntur ex matre, sicut dictum est in II. Lib. Sed Christus ex matre passibilis natus est, quamvis non ex patre peccatore. Ergo huiusmodi pœnalitates contraxit.

Sed contra. Quod voluntarie assumitur, non contrahitur. Sed Christus voluntarie assumpsit hos defectus, sicut & ipsam naturam. Ergo non contraxit eos.

Præterea. Nos dicimur contrahere hos defectus, quia nobis debentur propter culpam originalem. Sed in Christo culpa originalis non fuit. Ergo Christus hos defectus non contraxit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod illud proprie contrahitur quod ex necessitate, alio tracto, trahitur: & quia ex hoc ipso quod humanam naturam trahimus ex parentibus per vitiatam originem, sequitur de necessitate quod hos defectus habeamus; ideo dicimur hos defectus contrahere. Christus autem potuit humanam naturam sine his defectibus assumere, sicut cum defectibus assumpsit: & ideo non fuerunt in eo ex hoc ipso quod humanam naturam à parentibus traxit; sed sicut voluntarie assumpsit naturam humanam, ita & hos defectus: & propter hoc dicitur assumpsisse hos defectus, non contraxisse.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc conjunctio non solum notat simultatem temporis in hoc quod dicitur aliquid contrahi, sed ordinem necessariæ consecutionis unius ad alterum.

Ad secundum dicendum, quod generatum, in quantum huiusmodi, assimilatur ei quod generat ipsum active, quia agens similat sibi patiens: quod autem aliquando natus assimilatur matri, ex qua generatur materialiter, est ex defectu virtutis activæ, quæ non potest materiam contrahere ad sui similitudinem; unde vincunt motus materiæ, & assimila-

(1) Nicolai anteriori.

tur filius matri. Neutro istorum modorum fuit necessarium quod Christus matri assimilaretur: tum quia mater non fuit agens in generatione, sed solum materiam ministravit: tum quia non fuit aliquis defectus ex parte virtutis agentis, scilicet Spiritus Sancti: & ideo quod assimilatus est matri in his defectibus, hoc fuit ex sola eius voluntate.

Ad tertium dicendum, quod ex principiis naturæ sibi relicte, id est private illo dono gratiæ quod naturæ primo conditæ datum fuerat, ut in II. Lib. dictum est, huiusmodi defectus causantur. Sed Christus poterat naturam humanam accipere cum illa perfectione quam gratis in sua conditione natura humana acceperat; & ideo non de necessitate contraxit, sed voluntarie assumpsit.

Ad quartum dicendum, quod verbum contrahendi non solum importat translationem, sed necessarium ordinem ad aliud tractum, ut dictum est.

Ad quintum dicendum, quod illud habet veritatem in illis qui secundum legem naturæ nascuntur; Christus autem non sic ex Virgine natus est, sed supra naturam: & ideo ratio non sequitur.

QUÆSTIO II.

Deinde queritur de passionibus quas assumpsit ex parte animæ: & circa hoc queruntur tria.

Primo. Si anima Christi fuerit passibilis, & cuius proprie sit pati.

Secundo. De passionibus animalibus quæ consequuntur ex (1) interiori apprehensione, ut tristitia, & huiusmodi.

Tertio. De passionibus quæ sunt secundum sensum corporalem, sicut est dolor.

ARTICULUS I.

Utrum corpus pati possit.

I. Ad primum sic proceditur. Videtur quod omne corpus possit pati. Omne enim quod movetur, patitur: quia motus in eo quod movetur, est passio, ut dicitur in III. Phys. text. xviii. Sed omne corpus movetur. Ergo omne corpus patitur.

2. Præterea. Omne quod recipit, patitur; cum pati dicatur à patim, quod est recipere. Sed corpora celestia aliquid recipiunt, scilicet illuminationem. Ergo patiuntur: ergo & alia multo magis quæ sunt sub eis.

3. Præterea. Omne quod est potentius, natum est agere in minus potens. Sed omni corpore est aliquid potentius, & omni substantia creata. Ergo omnis creaturæ est pati.

Sed contra. Omne passibile est corruptibile: quia passio magis facta abicit à substantia, ut dicitur in Topic. Lib. VI. cap. iiii. Sed non omne corpus est corruptibile. Ergo non omne corpus est passibile.

Præterea. Sicut dicitur in I. de generatione, text. xi. omne agens est contrarium patienti. Sed non omne corpus habet contrarium. Ergo non etiam omne patitur.

QUÆSTIUNCULA II.

I. Ulterius. Queritur, utrum anima sit passibilis: & videtur quod non. Sicut enim formæ est agere, ita materiæ est pati. Sed anima non est composita

ra ex materia, ut in I. Lib. dist. viii. quæst. 5. art. 2. dictum est. Ergo non potest pati.

2. Si dicatur quod patitur per accidens ad passionem corporis; contra. Passionis terminus est corruptio. Sed anima non corrumpitur corruptio corpore. Ergo etiam non patitur corpore patiente.

3. Præterea. Ex hoc anima movetur per accidens localiter ad motum corporis, quia est in loco corporis per accidens. Sed nullo modo habet qualitatem corpoream neque per se, neque per accidens. Ergo nullo modo alteratur, corpore per accidens alterato. Sed passio proprie dicitur in motu alterationis, ut dicitur in I. de generatione, text. xxi. Ergo anima non patitur per accidens corpore.

Sed contra. Ad motum totius, per accidens movetur pars. Sed anima est pars totius compositi, quod patitur. Ergo & ipsa aliquo modo patitur.

QUÆSTIUNCULA III.

I. Ulterius. Videtur quod anima Christi non possit pati. Quia nihil est dignius quam anima Christi. Sed agens est dignius patiente, secundum Augustinum XII. super Genes. ad litt. cap. xvi. Ergo anima Christi non fuit passibilis.

2. Præterea. Virtus reddit animam quietam à passionum tumultibus: & quanto virtus est perfectior, tanto passiones in animam minus dominantur. Sed in Christo fuit perfectissima virtus. Ergo nullo modo fuit in anima eius passio.

3. Præterea. Impassibilitas est de ratione beatitudinis: unde ponitur inter doctores corporis. Sed anima Christi fuit beata. Ergo non fuit passibilis.

Sed contra. Joannes Damascenus dicit, de Fide orth. Lib. III. cap. xxi. quod anima corpori inciso compatitur, & dolet: & hoc est, quia unitur corpori passibili. Sed anima Christi conjuncta est corpori passibili. Ergo anima eius fuit passibilis: quia nihil compatitur quod non est passibile.

Præterea. Christus assumpsit in natura nostra defectus qui totam naturam consequuntur, qui imperfectionem gratiæ non important. Sed passibilitas animæ est huiusmodi. Ergo Christus passibilem animam assumpsit.

Præterea. Christus venit magis curare defectus animæ in nobis quam defectus corporis. Sed ipse suscepit naturam passibilem, ut impassibilitatem nobis acquireret. Ergo debuit assumere animam passibilem, ut per hoc impassibilitatem animæ acciperemus.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod cum dicit Damascenus, Lib. II. de Fide cap. xxi. quod passio est motus ab uno in aliud, non quilibet motus est passio, sed solum alteratio, proprie loquendo, ut dicit Philosophus in I. de generatione text. xxiv. quia in hoc solo motu aliquid à re abicitur, & aliquid imprimitur, quod est de ratione passionis. Motus enim localis est secundum id quod est extra rem, quod est locus; motus autem augmenti est secundum hoc quod ex eo quod jam est, scilicet nutrimento, producit augmentatum in majorem quantitatem. Ad hoc autem quod sit alteratio, requiritur ex parte alterati quod sit res per se subsistens (aliter enim subjectum motus esse non posset) & quod sit corpus (quia solum tale move-

(2) Al. in quantum.

tur, ut in V. Physic. text. xxxii. probatur) & ulterius quod habeat naturam contrarietati subjectam, quia alteratio est motus inter contrarias qualitates. Ex parte vero terminorum alterationis requiritur quod una qualitate expulsa, alia introducatur: sic enim de qualitate in qualitatem transitur. Sed ulterius ad rationem passionis requiritur quod qualitas introducta sit extranea, & qualitas abjecta sit naturalis: quod contingit ex hoc quod passio importat quamdam victoriam agentis super patiens: omne autem quod vincitur, quasi trahitur extra terminos proprios ad terminos alienos: & ideo alterationes quæ contingunt præter naturam alterati, magis proprie dicuntur passiones, sicut ægritationes quam sanationes, sicut patet per Damascenum III. Lib. cap. xxi. & per Philosophum V. Metaph. text. xxvi. Unde patet quod illorum corporum tantum est proprie pati quæ possunt extra naturam suam trahi; & hæc sunt corruptibilia.

Ad primum ergo dicendum, quod non omne moveri est pati, nisi communiter, & large loquendo, sicut etiam omne moveri quoddam corrumpi est, secundum Augustinum, & secundum Philosophum VIII. Phys. text. xiii.

Ad secundum dicendum, quod in illuminatione non abicitur aliqua qualitas, sed (2) tantum recipitur: & ideo non est passio.

Ad tertium dicendum, quod Deus, qui est superior omni substantia creata, influit rebus ad perfectionem naturæ ipsarum: & ideo secundum quod ab ipso recipiunt, non dicuntur proprie pati; neque secundum quod corporalia à quibuscumque spiritalibus recipiunt.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod ex dictis de facili potest patere qualiter in anima possit esse passio. Quia cum anima sit quid incorporeum, sibi proprie non accidit pati, nisi secundum quod corpori applicatur. Applicatur autem corpori & secundum essentiam suam, secundum quod est forma corporea, & secundum operationem suarum potentiarum, prout est motor eius. Secundum autem quod applicatur corpori ut forma, sic non consideratur ut quid subsistens, sed ut adveniens alteri: unde sic non patitur per se, sed per accidens, sicut aliæ formæ moventur motis subjectis compositis. In viribus autem animæ quantum ad operationem applicantur corpori solum vires partis sensitivæ, & nutritivæ. Sed quia operatio virium nutritivæ partis est in movere, non in moveri; ideo secundum eas anima non patitur, sed magis agit. Relinquitur ergo quod pati sit proprie animæ secundum partem sensitivam, ut dicitur in VII. Phys. text. xx. Sed quia huiusmodi vires non sunt subsistentes, sed formæ organorum corporalium; ideo non dicuntur pati per se, nec anima secundum eas; sed per accidens, in quantum compositum patitur, ut dicitur in I. de Anima, text. lxi. Sed quia potentie apprehensivæ sensitivæ sunt tantum in recipiendo speciem, quæ quidem non recipitur in sensu per modum rei, sed per modum intentionis; ideo in operatione harum virium est quidem aliquo modo pati, quantum ad hoc quod sunt vires materiales, & quantum ad hoc quod aliquid recipitur (& propter hoc dicitur in II. de Anima, text. li. quod sentire est quoddam pati.) sed quia sensus non

non movetur à sensibili secundum conditionem moventis, cum forma sensibilis non recipiatur in sensu secundum esse materiale prout est in sensibili, sed secundum esse spirituale, quod est proprium sensui (unde non habet contrarietatem ad sensum, sed est perfectio ejus, nisi secundum quod excedit proportionem sensus) ideo non proprie dicitur pati, nisi secundum quod excellentia sensibilibus corrumpit sensum, aut debilitat. Relinquitur ergo quod passio proprie dicatur secundum vires appetitivas sensitivas: quia hæ vires & materiales sunt, & moventur à rebus secundum proprietatem rei: quia non est appetitus intentionis, sed ipsius rei; & secundum hoc habet res convenientiam ad animam, vel contrarietatem: & ideo dicit Philosophus in II. Ethic. cap. IV. quod passio est quam sequitur delectatio, vel tristitia: & Remigius dicit, quod passio est motus animæ per susceptionem boni, vel mali. Sed quia accidit delectatio secundum conjunctionem convenientis, & connaturalis; ideo adhuc magis proprie dicuntur passionibus illæ affectiones sensitivæ ad quas sequitur tristitia, vel etiam quæ sunt cum vehementia sive delectationis, sive tristitiæ, ut dicit Philosophus V. Metaph. text. xxv. quia sic trahitur anima extra modum suum naturalem. Et sic loquimur hic de passionibus. Sed in viribus intellectivæ partis, quamvis non sit proprie passio, quia immateriales sunt, tamen ibi est aliquid de ratione passionis: quia in apprehensione intellectus creati est receptio; & secundum hoc dicitur in III. de Anima text. 11. quod intelligere est pati quoddam. In appetitu autem intellectivo adhuc est plus de ratione passionis: quia voluntas movetur à re, secundum quod est bona, vel mala, quæ sunt conditiones rei; intellectus autem movetur secundum apprehensionem veri, vel falsi; quæ non sunt rei per se, sed secundum quod sunt in anima: quia bonum, & malum sunt in rebus; verum, & falsum sunt in anima, ut dicitur in VI. Metaph. text. vii. unde magis recipit anima à re secundum affectum, & vehementius movetur, quam secundum intellectum; sicut dicit Dionysius 11. cap. de div. Nom. quod Jerotheus patiendo didicit divina, id est ex affectu circa divina in intellectum devenit. Et quia movetur affectus à re secundum proprietatem rei quam res habet in se ipsa, ideo per hunc modum contingit quod res habeat contrarietatem, vel convenientiam ad animam; sed secundum quod apprehenditur ab intellectu, omnis res habet convenientiam, in quantum apprehenditur ut verum, & ideo in operatione apprehensivæ semper est delectatio; in operatione autem affectivæ est delectatio, & tristitia; & sic etiam tristitia magis adhuc proprie dicitur passio, sicut in affectu sensibili dictum est: & similiter accipitur hic passio. De passione autem animæ secundum quod ab igne infernali patitur, dicendum est in quarto Libro, sic enim anima per se patitur.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de passione proprie dicta; & concludit quod anima hoc modo passionis non patitur per se, sed per accidens.

Ad secundum dicendum, quod quamvis per corruptionem corporum, anima non corrumpatur simpliciter quantum ad substantiam; corrumpitur tamen compositio, secundum quam actu est forma corporis; & etiam vires affixæ organis, ut quidam dicunt.

(1) Al. de Deo.

Ad tertium dicendum, quod anima dicitur esse in loco per accidens, in quantum est pars compositi, quod est in loco per se; & sic movetur per accidens in loco: & sic etiam valendo, quæ est compositi, est anima per accidens, in quantum est pars ejus, & sic etiam per accidens patitur ad passionem corporis.

SOLUTIO III.

Ad tertiam questionem dicendum, quod anima Christi media fuit inter Divinitatem & carnem. Et quia beatitudo inerat illi animæ ex Divinitate, corpus autem ejus erat passibile; ideo passibilitas inerat illi animæ ex parte illa qua conjungibilis erat corpori; beatitudo autem ex parte illa qua conjungebatur Divinitati. Conjungebatur autem corpori dupliciter, scilicet secundum essentiam, in quantum est forma, & secundum potentias, non tamen omnes, sed quasdam: unde anima Christi secundum essentiam tota patiebatur ex læsi corporis passione; sed quantum ad potentias patiebatur quidem passione imperfectioris, secundum operationes virium affixarum organis, secundum alias vero vires, quibus anima convergebatur in Deum, qualiter pateretur, dicitur infra 3. artic.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis anima Christi nihil sit dignius, non tamen impedit quin per accidens possit pati alio patiente.

Ad secundum dicendum, quod perfecta virtus omnino non tollit animales passiones, quia etiam aliquando utitur eis; sicut fortitudo ira, ut dicit Philosophus in III. Ethic. cap. iv. sed facit ut nulla passio in eo surgat quæ rationem impediatur. In Christo autem amplius fuit: quia enim fuit perfecta obedientia virium inferiorum ad superiores, ideo nulla passio surgebat in eo nisi ex ordine rationis.

Ad tertium dicendum, quod anima Christi habuit utrumque statum, scilicet viatoris, & comprehensoris: unde secundum aliquid fuit beata, & secundum aliquid non fuit beata. Ex illa enim parte quæ nata est animæ corpori conjungi, non erat beatificata; alias ex anima in corpus claritas gloriæ descendisset, sicut erit in aliis glorificatis: & ideo ex parte ista poterat pati, & habebat statum viatoris. Sed ex parte illa qua conjungebatur Verbo per fruitionem, erat glorificata, & habebat statum comprehensoris.

ARTICULUS II.

Utrum Christus tristitiam habuerit.

III. P. quæst. xv. art. 6. 7. & 9.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod Christus non habuerit tristitiam. Isa. xl. dicitur (1) de eo: *Non erit tristis, neque turbulentus.*

2. Præterea. Omnis tristitia est perturbatio quædam. Sed in sapientem non cadit perturbatio. Ergo neque in Christo, qui fuit maxime sapiens, fuit tristitia. Secundum probat Seneca tripliciter, epist. lxxxv. Primo sic. Fortius non perturbatur à debiliore. Sed virtus est fortior malitia. Ergo non perturbatur ab ea: nec à virtute, quia virtus non est virtuti contraria: ergo nullo modo. Secundo sic. Nullus perturbatur nisi de eo quod bonum suum perdit, vel dimittitur. Sed sapiens non perdit bona sua, nec ei possunt

sunt auferri, quæ sunt bona animæ, quia bona corporis non reputat sua. Ergo non perturbatur. Tertio sic. Quia fortuna nihil eripit nisi quod dedit. Sed non dedit virtutem. Ergo ipsam auferre non potest; & sic idem quod prius.

3. Præterea. Philosophus in III. Topic. cap. 111. *Idem sine tristitia, quam cum tristitia magis eligendum est.* Sed Christus, cum fuerit sapientissimus, optime scivit eligere. Ergo non elegit aliquid pati cum tristitia.

Sed contra. Matth. xxvi. 38. *Tristis est anima mea usque ad mortem.*

Præterea. Fletus est signum tristitiæ. Sed Christus flevit: Joann. xi. Ergo ipse fuit tristis.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod in Christo non fuerit ira. Ita enim vitium est. Sed in Christo nullum fuit vitium, sed summa mansuetudo: Matth. xi. 29. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Ergo in Christo non fuit ira.

2. Præterea. Sicut Gregorius dicit, Lib. V. Moral. cap. xxxi. ira per vitium excæcat oculos mentis, ira per zelum turbat. Sed in Christo oculus mentis neque excæcatus, neque perturbatus fuit. Ergo in Christo non fuit ira.

3. Præterea. Secundum Philosophum II. Rhetor. cap. 111. & Damascenum, ira est appetitus vindictæ. Sed Christus non fecit aliquid ad vindictam. Ergo in Christo non fuit ira.

Sed contra. In Christo fuit ira per zelum, ut patet Joann. 11. Ergo in eo fuit ira.

Præterea. Nulla virtus defuit Christo, nec aliqua virtus perfectio. Sed de perfectione aliquarum virtutum est ira, sicut fortitudinis, ut dicitur in III. Ethic. cap. x. Ergo in Christo fuit ira.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod in Christo non fuerit timor. Timor enim maxime opponitur fortitudini. Sed in Christo fuit perfectissima fortitudo. Ergo in ipso non fuit aliquis timor.

2. Præterea. Augustinus dicit in Lib. lxxxiii. quæstionum, quæst. xxxvi. quod signum perfectionis est absque timore esse. Sed Christus fuit perfectissimus. Ergo in eo non fuit passio timoris.

3. Præterea. Si dicatur, quod timor inerat ei secundum sensualitatem; contra. Timor est de futuro malo. Sed sensualitas in Christo non poterat futurum comprehendere. Ergo in Christo non poterat esse timor, sed tantum dolor de presenti.

Sed contra. Marc. xiv. *Cæpit Jesus pavere, & tremere.* Ergo.

Præterea. Eiusdem est dolor, & timor. Sed in Christo fuit verus dolor. Ergo & verus timor.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam questionem, quod hic quaeritur de tristitia, secundum quod est passio animalis in parte sensitiva: & ideo dicendum, quod quia Christus voluntarie assumpsit naturam nostram, ut per eam nos redimeret, ideo talem assumpsit qualem oportuit esse ad finem redemptionis nostræ: unde quamvis in aliis beatis per quandam redundantiam ex glorificatione superiorum virium glorificentur etiam inferiores, & ex gloria animæ descendat gloria corporis; tamen in Christo non fuit sic: quia gloria ejus quæ inerat ei secundum fruitionem

In III. Sent. III.

nem Dei, non impediabat passibilitatem animæ ejus, secundum quod erat pars humanæ naturæ; & similiter lætitia quæ inerat in superiori parte per fruitionem, non redundabat in inferiores: & ideo cum accidebat aliquid contrarium delectationi inferiorum partium, erat de eo tristitia; sed tamen aliter in ipso, & in nobis: quia in nobis inferiores vires non sunt perfecte subiectæ rationi; & ideo quandoque præter ordinem rationis insurgunt in nobis passiones tristitiæ, quas quidem virtus refrænat in virtuosus, sed in aliis etiam rationi prævalent: sed in Christo nunquam surgebat motus tristitiæ nisi secundum dictamen superioris rationis, quando scilicet dictabat ratio quod sensualitas tristaretur secundum convenientiam naturæ suæ: & ideo non fuit in eo tristitia rationem pervertens, nec fuit necessaria, sed voluntaria quodammodo.

Ad primum ergo dicendum, quod per illam auctoritatem Isaie excluditur à Christo tristitia rationem impediens.

Ad secundum dicendum, quod perturbari dicitur ex toto turbari, & hoc est quando turbatio inferioris partis ad superiorem pervenit, ut ejus ordo turbetur; & hoc non est in aliquo sapiente, nec in Christo fuit: & sic concludunt rationes Senecæ.

Ad tertium dicendum, quod omnis tristitia, ut dicitur in VII. Ethic. cap. xiv. in quantum in se est, fugienda est, in quantum hujusmodi; potest tamen eligi tristitia, in quantum ad aliquod bonum ordinat, sicut tristitia pœnitentis ad salutem: & ita etiam Christus elegit tristitiam, in quantum utilis erat ad redemptionem humani generis.

SOLUTIO II.

Ad secundam questionem dicendum, quod ira tripliciter dicitur. Quandoque enim ira ponitur pro habitu, vel actu vitii, quod opponitur mansuetudini, quod in IV. Ethic. cap. xi. irascibilitas dicitur: quod contingit ex hoc quod virtus, ut in II. Ethic. cap. x. & xi. dicitur, quandoque magis opponitur uni extremorum, sicut mansuetudo superfluitati iræ, magis quam diminutioni; & ideo oppositum vitium nominatur ira: & sic ira non fuit in Christo. Alio modo dicitur ira voluntas vindicandi aliquod malefactum; & sic ira non est passio, proprie loquendo, nec est in irascibili, sed in voluntate: & sic ira est in Deo, & beatis, & in Christo fuit. Tertio modo dicitur ira proprie quædam passio vis irascibilis, quæ contingit ex hoc quod vis irascibilis tendit ad destructionem alicujus quod apprehenditur contrarium voluto, vel desiderato: & si quidem sit ex ordine rationis insurgens, vel ordinata ratione, sic dicitur ira per zelum, & sic fuit in Christo; si autem sit inordinata, sic erit ira per vitium, quæ in Christo nullo modo fuit.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de ira secundum primum modum dicendi: sic enim opponitur mansuetudini; secundum autem quod est passio, non opponitur, sed est materia ejus circa quam, quia etiam mitis irascitur quando oportet.

Ad secundum dicendum, quod sicut in Christo delectatio superioris partis non tollebat tristitiam sensitivæ partis; ita etiam & ira sensitivæ partis non impediabat in aliquo usum rationis: quia quando Divinitas permittit unicuique partium humanitatis Christi agere quæ sunt ei propria, ut dicit Damascenus Lib. III. de Fide, cap. xx. una pars aliam non impediabat, sicut in nobis accidit quod una pars impedit aliam.

Y

Ad

Ad tertium dicendum, quod ira inordinata consistit in vindicta; sed ira ordinata vindictam ad justitiam ordinat, ut scilicet vindictam non querat, sed justitiam, & tantum puniat, quantum justitiae ordo permittit.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quaestionem dicendum, quod timor etiam multipliciter dicitur. Uno modo nominat habitum vel doni, vel vitii quod opponitur fortitudini, & dicitur timiditas in III. Ethic. cap. xv. & sic habitus doni fuit in Christo, non autem habitus vitii. Alio modo sumitur pro actu vel vitii, vel doni; & sic similiter dicendum ut prius. Alio modo dicitur quaedam passio in irascibili, quae consurgit ex hoc quod appetitus sensitivus refugit aliquid nocivum apprehensum; & sic loquimur hic de timore. Unde dicendum, quod hoc modo fuit timor in Christo per eundem modum, sicut & de tristitia, & ira dictum est, in quantum scilicet ex dictamine rationis, & Deitatis adjunctae, appetitus sensibilis refugiebat ea quae sunt sibi contraria.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de timore secundum quod est vitium: quia passio timoris est materia circa quam est fortitudo.

Ad secundum dicendum, quod omnis timor ex aliqua imperfectione est: quia ex imperfectione est quod aliquid ab aliquo laedi possit. Christus autem quamvis fuerit secundum animam perfectissimus, tamen laedi poterat ex parte corporis: & ideo ex parte ista patiebatur imperfectionem, & timere poterat.

Ad tertium dicendum, quod in homine appetitus sensibilis moveretur ex imaginationis, sive aestimationis apprehensione immediate; sed mediate etiam ex apprehensione rationis, in quantum ejus conceptio in imaginatione imprimitur: & ideo quando ratio in Christo praevidebat laesionem corporis, fiebat species laesivi in imaginatione, & appetitus sensibilis ad timorem movebatur.

ARTICULUS III.

Utrum in Christo fuerit verus dolor in sensu.

III. P. quest. XLVI. art. 5. 6. 7. & 8.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit verus dolor in sensu. Quantumcumque enim est vis resistens laesivo, tantum dolor diminuitur ex laesione proveniens. Sed in Christo fuit infinita vis ad resistendum laesivo, scilicet virtus Divinitatis. Ergo in eo dolor esse non poterat.

2. Praeterea. Dolor non est de re voluntaria. Sed Christus voluntarie passionem sustinuit. Ergo in eo dolor passionis non fuit.

3. Praeterea. Christus magis perfecte videbat Deum quam Paulus. Sed Paulus in raptu propter visionem Dei non sentiebat ea quae in corpore gerebantur. Ergo nec Christus dolorem habebat ex corporis laesione.

Sed contra. Isai. LIII. 4. Vere (1) dolores nostros ipse tulit.

Praeterea. Ad veritatem doloris non requiritur nisi laesio, & sensus laesionis. Sed corpus Christi laesum fuit.

(1) Vulgata languores.

sum fuit, & sensum laesionis habuit. Ergo fuit in eo verus dolor.

QUAESTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod dolor usque ad superiorem rationem non pervenerit. Judicare enim de dolore non est pati dolorem. Sed in sanctis est tantum iudicium de doloribus secundum rationem, ut patet per Dionysium in epistola ad Joannem Evangelistam. Cum ergo Christus in sanctitate perfectus fuerit, ipse secundum superiorem partem rationis dolorem non habuit.

2. Praeterea. Secundum Philosophum (III. de Anima text. iv.) intellectus nullius partis corporis est actus. Sed dolor passionis non est in anima nisi ex conjunctione ad corpus. Ergo in parte intellectiva non fuit dolor passionis.

3. Praeterea. Secundum Philosophum (I. Topic. cap. xiii.) delectationi quae est secundum intellectum, non est aliquid contrarium. Sed dolor est contrarius delectationi. Ergo non est in parte intellectiva.

4. Praeterea. Tunc anima perturbatur, quando usque ad rationem pervenit passio. Sed in Christo nulla fuit perturbatio. Ergo dolor non pervenit usque ad rationem.

5. Praeterea. Impossibile est eidem secundum idem contraria inesse. Sed dolor est delectationi contrarius. Ergo impossibile est quod secundum superiorem partem, qua gaudebat de Dei visione, doleret.

Sed contra. Major est colligatio potentiarum animae ad invicem quam membrorum. Sed uno membro patiente alia compatiuntur: I. Corinth. xii. Ergo una potentia animae patiente, multo fortius aliae compatiuntur.

Praeterea. Major est affinitas potentiarum animae ad essentiam quam animae ad corpus. Sed anima secundum essentiam suam compatiuntur patienti corpori. Ergo & omnes potentiae patiuntur simul cum essentia.

Praeterea. In Psalm. LXXXVI. 4. Repleta est malis anima mea: dicit Glossa exponens de Christo: „ Id est, doloribus. “ Ergo secundum omnes partes animae dolor inerat.

QUAESTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod dolor Christi non fuerit major omnibus doloribus. Quia quanto poena est acerbior, & diuturnior, tanto poena ex dolore resultans est major. Sed aliqui sancti diuturniorem, & acerbior poenam perpessi sunt, sicut patet de Laurentio, & Vincentio. Ergo Christi dolor non fuit maximus.

2. Praeterea. In aliis sanctis dolor mitigabatur ex contemplatione divina, & amore, sicut de Stephano cantatur (in offic. ejus) *Lapides torrentis illi dulces fuerunt*. Sed in Christo fuit maxima charitas, & perfecta Dei contemplatio. Ergo dolor ejus maxime mitigabatur; & ita fuit minimus.

3. Praeterea. Innocentia patientis minuit dolorem poenae: unde pueri qui sunt in limbo, non affliguntur de carentia visionis divinae, quia eis redditur non pro culpa quam ipsi commiserunt. Sed Christus sine culpa passus est. Ergo videtur quod dolor suus fuit mitissimus.

4. Praeterea. Quanto major est recompensatio de

bono amisso, tanto levius damnum amissionis portatur. Sed Christus habebat recompensationem maximam de amissione corporalis vitae per passionem, scilicet salutem humani generis. Ergo dolor ille fuit minimus.

5. Praeterea. Quanto est pretiosius quod amittitur, tanto est major dolor de amissione. Sed Deus, quem homo per peccatum amittit, est dignior quam vita corporalis Christi. Ergo dolor qui est de amissione Dei, est major quam dolor Christi de amissione vitae corporalis.

6. Praeterea. Quanto aliquid est magis dispositum ad patiendum, tanto minus dolet de passione. Sed Christi corpus magis fuit dispositum ad patiendum quam corpus Adae. Ergo Adam magis doluisset, dato quod laesus fuisset.

7. Praeterea. Quanto natura est perceptibilior, tanto est major dolor. Sed natura animae perceptibilior est quam natura cujuslibet corporis. Ergo dolor animae de passione inferni, quam in seipsa patitur ab igne, est major quam dolor Christi.

Sed contra. Thren. i. 12. *O vos omnes qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus*; quasi diceret, non. Ergo dolor suus fuit maximus omnium dolorum.

Praeterea. Christus fuit optime complexionatus; quod patet ex hoc quia habuit nobilissimam animam, cui respondet aequalitas complexionis in corpore. Sed quanto homo habet meliorem complexionem in corpore, tanto magis sentit laesiones corporis, quia habet meliorem tactum. Cum igitur dolor sit sensus laesionis, videtur quod in Christo fuerit maximus dolor.

Praeterea. Virtuosi hominis est suam vitam diligere: unde & peccatores seipsos odiant in tantum quod seipsos interficiunt, ut probat Philosophus in IX. Ethic. cap. iv. Sed Christus fuit virtuosissimus. Ergo maxime suam vitam dilexit: ergo dolor de amissione vitae suae fuit maximus.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod sicut delectatio sensibilis causatur ex conjunctione convenientis secundum sensum; ita dolor sensibilis causatur ex conjunctione ejus quod non est convenientis sensui. Sed inter omnes alios sensus solus tactus est discretivus eorum ex quibus consistit temperamentum corporis: unde quod est convenientis secundum tactum, est convenientis ipsi temperamento corporis; & propter hoc completa delectatio sensibilis est in sola perceptione tactus; & similiter illud quod est inconvenientis tactui, est contrarium temperamento corporis; & ideo dicit Philosophus in III. de Anima (text. LXVII. & LXVIII.) quod corruptentia tactum corrumpunt animal, non autem corruptentia auditum; nisi simul contingat ex accidenti, & tactum corrumpi; & ideo in solo tactu est dolor, qui accidit ex laesione temperamenti ipsius corporis. Unde cum in corpore Christi fuerit vera laesio, quia fuit divisio continui per clavos, & fuerit ibi verus tactus; de necessitate oportet dicere, quod fuerit ibi verus dolor. Qualiter autem exponenda sint verba Hilarii, (2) in fine dicetur.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis in corpore Christi esset vis Deitatis, infinitam ad resistendum laesioni.

(2) Nicolai: jam in expositione textus dictum est: quia ipse, ut alibi notatum est, textui expositionem immediate subnectit. (3) Al. & dolorem.

tendum potestatem habens; non tamen resistebat, sed dimittebat carnem pati quidquid proprium, ut dicit Damascenus; & ideo fuit ibi laesio, & per consequens dolor.

Ad secundum dicendum, quod voluntas rationis non excludit dolorem sensus; sicut aliquis vult secundum rationem comburi, ut sanetur, sed tamen in combustionem dolorem sensibilem experitur: ita & fuit in Christo.

Ad tertium dicendum, quod non potest esse tanta vis contemplationis quod dolorem sensibilem ex laesione corporis tollat; si corpus laedatur, nisi per eam abstrahantur vires inferiores omnino a suis actibus; per modum quo una potentia intense operans abstrahit aliam a suo actu; & hoc modo accidit in raptu Pauli. Sed in Christo una vis non tollebat aliam a suo actu, nisi secundum quod ratio, & Deitas conjuncta ordinabat; & ideo perfectio contemplationis dolorem sensibilem non tollebat.

SOLUTIO II.

Ad secundam quaestionem dicendum, quod in dolore, & tristitia duo inveniantur, scilicet contrarietas contristantis, & dolorem inferentis ad contristatum; (3) & dolentem, & perceptio ejus: & quantum ad haec duo tripliciter differunt. Primo quantum ad contrarietatem: quae quidem in dolore attenditur quantum ad ipsam naturam dolentis, quae per laesivum corrumpitur; sed in tristitia quantum ad repugnantiam appetitus ad aliquid quod quis odit. Secundo quantum ad perceptionem: quae quidem in dolore semper est secundum sensum tactus, ut dictum est; in tristitia autem secundum apprehensionem interiorum. Tertio quantum ad ordinem istorum duorum: quia dolor incipit in laesione; & terminatur in perceptione sensus; ibi enim completur ratio doloris; sed ratio tristitiae incipit in apprehensione, & terminatur in affectione: unde dolor est in sensu sicut in subjecto, sed tristitia in appetitu. Ex quo patet quod tristitia est passio animalis, sed dolor est magis passio corporalis. Quandoque tamen tristitia, large loquendo, dolor dicitur: unde Augustinus (super Psalm. xlii.) distinguit dolorem animae secundum se, qui proprie dicitur tristitia; & dolorem animae per corpus, qui proprie dicitur dolor. Loquendo igitur de dolore proprie dicto, sic quantum ad laesionem, quae est materiale in ipso, se extendit in Christo ad omnes potentias animae, secundum quod in essentia animae radicanatur, ad quam etiam laesio corporis pervenit, secundum quod est ejus forma; sed quantum ad perceptionem laesionis, quae est formale in dolore, sic consistit in solo tactu, cujus est solius percipere laesivum, in quantum laedit, scilicet in quantum corporaliter conjungitur. Loquendo autem de dolore, secundum quod large etiam tristitia dolor dicitur, sicut ex dictis patet; tristitia non potest esse in ratione sicut in subjecto, sed solum sicut in ostendente ad id quod est voluntati repugnans; nisi ratio accipiatur prout comprehendit vim apprehensivam, & affectivam, in qua est tristitia sicut in subjecto, quamvis non tristitia, quae est passio quae solum est in sensitiva parte, ut prius dictum est. Nulla autem virtus apprehensiva ostendit nisi suum objectum; objectum autem superioris rationis sunt bona aeterna, ex quibus nihil erat contrarium.